

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Frederick Batzler

Vem är trovärdig?

Om bedömningen av religiösa konversioner *sur place*
som skäl för asyl

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Anna Bruce

Termin: HT 2015

Innehåll

1	INLEDNING	4
1.1	Bakgrund	4
1.2	Syfte, frågeställning och avgränsning	5
1.3	Perspektiv	5
1.4	Metod	6
1.5	Material och forskningsläge	7
1.6	Disposition	9
2	INTERNATIONELL RÄTT	10
2.1	Flyktingkonventionen	10
2.1.1	Definitionen av flykting	10
2.1.2	UNHCR: Handbok om förfarandet och kriterierna...	12
2.1.3	UNHCR, Guidelines: Religion-Based Refugee Claim	12
2.2	Non-refoulement och andra konventioner	14
3	EU-RÄTTEN	16
3.1	Skyddsgrundsdirektivet	16
3.1.1	Om trovärdighetsbedömningen	17
3.1.2	Kontinuitet	17
3.1.3	Skapade asylskäl vid en efterföljande ansökan	18
3.2	EU-domstolen	19
4	SVENSK RÄTT	21
4.1	Lag och förarbeten	21
4.2	Migrationsöverdomstolen	21
4.2.1	Yttre faktorer	22
4.2.2	Berättelsens betydelse	23
4.2.3	Kontinuitet	24
5	TILLÄMPNING I SVERIGE	26
5.1	Migrationsdomstolarna	26
5.1.1	Yttre faktorer	26
5.1.2	Berättelsens betydelse	28
5.1.3	Kontinuitet	29
5.2	Migrationsverkets ställningstagande	30

6	KRITIK AV BERÄTTELSEMODELLEN	32
7	ANALYS	34
8	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	36
8.1	Källor	36
8.1.1	Tryckta källor	36
8.1.2	Internationella källor	36
8.2	Litteratur	37
8.3	Elektroniska källor	37
9	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	38
9.1	Migrationsöverdomstolen	38
9.2	Migrationsdomstolarna	38
9.3	EU-domstolen	38

Summary

This essay aims to investigate how religious conversions that occur *sur place* and are invoked late in the asylum process are assessed. The investigation deals with international treaty law, EU law, as well as Swedish law and its application. The research question is therefore, what must a convert do to assure that the conversion is considered credible?

Characteristic of credibility assessments for conversions that occur *sur place* is that they tend to rely on the narrative form. This means that the asylum seeker's story plays a crucial role. The convert must deliver a personalized, coherent and detailed reflection on the motive for conversion as well as on relevant religious themes.

In addition to the narrative, external factors such as evidence in the form of certificates play a role in the assessment. The question of whether the conversion is a continuation of religious beliefs that the applicant held already in the home country is assessed. Religious commitment and knowledge are also key factors.

Finally, it can be noted that assessments of credibility which rely on the narrative form risk being characterized by the decision maker's preconceptions and prejudices. This could mean that talkative people from similar backgrounds benefit, while asylum-seekers that are more reserved might have difficulty accounting for his or her religious beliefs in a way that is deemed credible.

Sammanfattning

Detta arbete syftar till att utreda hur genuiniteten i en religiös konversion som sker *sur place* och åberopas sent i asylprocessen bedöms. Utredningen behandlar den internationella traktaträtten, EU-rätten, samt gällande rätt och dess tillämpning i Sverige. Frågeställningen är således, vad måste en konvertit göra för att dennes konversion ska betraktas som trovärdig?

Utmärkande för trovärdighetsbedömningar vid konversioner som sker *sur place* är att den asylsökandes berättelse spelar en avgörande roll. Det innebär att konvertiten måste leverera en personlig, sammanhängande och detaljerad reflektion över bevekelsegrunden till konversionen och religiösa teman.

Utöver berättelsen spelar yttre faktorer så som bevisning i form av intyg och liknande viss roll för bedömningen. Även huruvida konversionen är en fortsättning på religiösa uppfattningar som den asylsökande hade redan i hemlandet bedöms, liksom konvertitens religiösa engagemang och kunskap.

Slutligen noteras att trovärdighetsbedömningar som förlitar sig på berättelsen kan riskera att präglas av beslutsfattarens förutfattade meningar och fördomar, vilket kan betyda att talföra personer från liknande bakgrund gynnas medan den asylsökande som är mer tystlåten har svårare att redogöra för sin religiösa övertygelse på ett sätt som gör att den bedöms som trovärdig.

Förord

I en tid då taggtråd, nya gränskontroller och strängare asylregler har blivit normen vill jag tillägna detta arbete alla er som av krig och armod tvingats lämna era hemländer. Det är min djupaste och mest innerliga förhoppning att ni, oavsett vad som drev er på flykt, här ska finna trygghet. Med detta arbete vill jag skänka ett blygsamt bidrag till visionen om en värld utan gränser. Må vinden snart vända.

Malmö den 6:e januari 2016

Frederick Batzler

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Den allmänna bilden av en flykting är någon som lämnar sitt hemland för att undgå förföljelse. Vid en närmare läsning av flyktingdefinitionen i *1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning*¹ finns det emellertid inget krav på att risken för förföljelse ska ha uppstått *innan* personen lämnade hemlandet.² Det kan förhålla sig så att omständigheter uppstår som gör att någon som redan befinner sig utanför hemlandet känner en välgrundad fruktan för förföljelse. Sådana flyktingskäl som uppstår medan en person befinner sig utanför hemlandet kallas inom asylrätten för flyktingskäl *sur place*, av franskans ”på plats”.

Det finns heller inget krav på att *sur place*-skäl måste vara hänförliga till förändrade omständigheter i hemlandet. En person kan själv ha agerat på ett sådant sätt utanför sitt hemland att hen känner välgrundad fruktan för förföljelse. Ett exempel är regimkritiker som deltar i oppositionella aktiviteter utomlands vilket drar till sig regimens uppmärksamhet. En särskild kategori av *sur place*-skäl utgörs av religiösa konversioner som sker utomlands. Om den nya religionen inte accepteras i hemlandet kan konversionen utgöra risk för att personen ska utsättas för förföljelse.

Sur place-skäl ger upphov till en särskild problematik när dessa skäl ska bedömas. Det finns en rädsla för att asylrätten ska urholkas om det är för enkelt att ”skapa” asylskäl genom att företa vissa handlingar. Därför måste exempelvis en konversion vara genuin, eller i vart fall upplevas som genuin för att den ska vara flyktinggrundande.³ Frågan är då hur konversionen ska bedömas. Trovärdighetsbedömningen är alltså av central betydelse när det handlar om att avgöra *sur place*-skäl.

¹ Fortsättningsvis nämnd som *Flyktingkonventionen*

² *Flyktingkonventionen*, artikel 1A(2)

³ Hathaway & Foster 2014 s. 80

1.2 Syfte, frågeställning och avgränsning

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka krav som ställs på en konversion från en religion för att den ska betraktas som genuin när det är fråga om *sur place*-skäl för asyl. Fokus ligger på vad kraven i praktiken innebär för den som har konverterat.

Frågeställningarna som ska besvaras är följande:

- Baserat på internationell rätt, EU-rätt och svensk rätt, hur bedöms genuiniteten i en konversion som sker *sur place* och åberopas sent i asylprocessen?
- Hur sker tillämpningen av gällande rätt beträffande trovärdighetsbedömningar i Sverige? Eller med andra ord: Vad måste en konvertit göra för att dennes konversion ska betraktas som trovärdig?

Den mest uppenbara avgränsningen, vilken också följer av frågeställningen, är att arbetet endast berör religiösa konversioner som har skett *sur place* och därtill åberopas sent i asylprocessen.

Ytterligare en avgränsning rör bedömningen av huruvida en konversion som inte betraktas som genuin likväl kan ge upphov till skyddsbehov genom att konvertiten tillskrivs en religiös uppfattning.

1.3 Perspektiv

Utgångspunkten för uppsatsen är i första hand konvertitens, det vill säga den enskilda sökandes perspektiv. Målsättningen med uppsatsen att besvara frågan på ett för sökande relevant sätt när det är fråga om en *sur place*-konversion som grund för asylansökan.

Då trovärdighetsbedömningar i allmänhet är svåra att göra, särskilt när det rör något så subjektivt som andligheten hos en person som därtill befinner sig i en synnerligen utsatt situation, är det nära tillhands att anlägga ett kritiskt perspektiv gällande rättssäkerheten. De oerhörda konsekvenser som kan uppstå när beslutsfattaren slarvar eller bygger sitt avgörande på fördomar eller bristfälligt underlag motiverar ett sådant perspektiv.

1.4 Metod

För att besvara frågeställningarna kommer fyra metoder att tillämpas: (1) Den internationella traktaträttens tolkningsmetoder, (2) EU-rättslig metod, (3) rättsdogmatisk metod samt (4) empirisk metod. De första tre metoderna syftar främst till att fastställa vad som är gällande rätt, medan den sista berör den praktiska tillämpningen av gällande rätt på myndighets- och underrättsnivå.

Asylrätten är starkt präglad av internationella konventioner, varför det blir nödvändigt att tillämpa den internationella traktaträttens tolkningsanvisningar som återfinns i artikel 31 och 32 i *Wienkonventionen om traktaträtten*. Det betyder att tolkningen i första hand utgår från bestämmelsens ordalydelse och i andra hand från regleringens sammanhang och syfte.

De EU-rättsliga källorna omfattas förvisso av svensk rätt men kräver ändå sin egen metod. Inom EU-rätten finns primära och sekundära rättskällor. Direktiven är sekundära källor. Viktigt för att förstå EU-rätten är även EU-domstolens betydelse. Domstolens praxis har samma status som primärrätt. Slutligen ska anmärkas att den nationella rätten ska tolkas EU-konformt på så sätt att den överensstämmer med EU-rätten.⁴

Traditionell rättsdogmatisk metod tillämpas för att förstå de svenska rättskällorna. I detta fallet handlar det om att läsa lagtext, förarbeten och praxis.

⁴ Bernitz & Kjellgren 2014 s. 75

Eftersom asylrätten domineras av internationell rätt och i detta fall även av EU-rätten kommer metoderna med nödvändighet att överlappa. Det är inte möjligt att förstå svensk rätt utan att förstå hur *Flyktingkonventionen* eller *Skyddsgrundsdirektivet* ska tolkas.

Det finns även skäl att gå bortom den traditionella rättsdogmatiska metoden och bredda de analytiska verktygen till att även omfatta empiriska studier. I synnerhet när arbetets perspektiv utgår så starkt från den enskildes perspektiv finns det anledning att även undersöka underrättspraxis och myndighetsbeslut. Metodens syfte är att leverera svar på frågeställningarna. För att gällande rätt ska bli meningsfull måste den enskilde förstå mer exakt hur den tillämpas. Därför kommer det här arbetet utöver att fastställa gällande rätt även undersöka dess tillämpning med hjälp av empirisk metod där underrättspraxis samt riktlinjer från Migrationsverket granskas.

1.5 Material och forskningsläge

Det undersökta materialet sträcker sig från internationella traktat till underrättspraxis. *Flyktingkonventionen* och UNHCR:s⁵ tolkningsanvisningar är centrala för att förstå den internationella asylrätten. Vad gäller EU:s rättsakter har rådets direktiv 2004/83/EG⁶ som särskilt reglerar *sur place*-skäl för asyl undersökts noga. Även EU-domstolens praxis diskuteras för att förstå vilka EU-rättsliga principer som styr trovärdighetsbedömningar.

För att förstå svensk rätt har utöver de internationella rättsakterna utlänningslagen och dess förarbeten granskats. Även Migrationsöverdomstolens praxis har undersökts, i synnerhet MIG 2011:29 som specifikt handlar om religiös konversion *sur place*.

⁵ United Nations High Commissioner for Refugees

⁶ Rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet, fortsättningsvis nämnd som *Skyddsgrundsdirektivet*

Undersökningen av svensk rättstillämpning bygger främst på underrättspraxis. Sju domar från migrationsdomstolarna har skärskådats. Även Migrationsverkets rättsliga ställningstagande beträffande bedömningen av religiösa skäl för asyl har studerats.

Vad gäller doktrin är James C. Hathaway, Director at Program in Refugee and Asylum Law at the University of Michigan Law School, och Dr Michelle Foster, Director of the International Refugee Law Research Programme in the Institute for International Law and the Humanities at Melbourne Law School at the University of Melbourne, troligtvis de främsta auktoriteterna på området. Deras verk *The Law of Refugee Status* används som en utgångspunkt för att bredda förståelsen av den internationella flyktingrätten.

Dr Sylvie Da Lombas, University of Strathclyde Glasgow, kommentar till *Skyddsgrundsdirektivets* reglering av *sur place*-skäl i kapitlet "The EU Qualification Directive and Refugees Sur Place" i *The Future of Asylum in the European Union – Problems, proposals and human rights* av Flora A. N. J. Goudappel med flera kommer även att diskuteras.

Antologin *Prövning av migrationsärenden: Bevis 8*, skriven av Christian Diesen med flera, är en viktig resurs för att förstå bevisprövningsmetoder. Från kapitlet "Bevisvärdering i flyktingärenden" skrivet av Diesen, professor i processrätt vid Uppsala universitet, kommer hans kritik av samtalsmetoden att diskuteras.

Slutligen ägnas Hanna Wikströms, docent vid Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet, och Rebecca Sterns, docent vid juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, stora forskningsarbete kring just trovärdighetsbedömningar av religiösa konversioner en del utrymme. Deras forskningsprojekt "*Är det på riktigt?*" – *Genuinitetsprövning vid åberopande av skyddsskäl* är avslutat och i väntan på att de slutgiltiga resultaten ska publiceras måste forskningsläget betecknas som magert. Delrapporten *Delprojekt: "Är det på riktigt?" – Genuinitetsprövning vid skyddsskäl*

religiös uppfattning eller sexuell läggning kommer att diskuteras i det här arbetet.

1.6 Disposition

Framställningen inleds med en genomgång av relevanta internationella instrument och tolkningsmetoder. Därefter behandlas EU-rätten, och sedan svensk rätt. Sedan görs en empirisk studie av tillämpningen av gällande rätt hos Migrationsdomstolarna och Migrationsverket. Slutligen kommer kritik av berättelsemodellen diskuteras.

Dispositionen utgår på ett sätt från den enskildes perspektiv. Den som har sökt asyl i Sverige på grund av *sur place*-skäl finner rimligtvis själva beslutet hos Migrationsverket eller Migrationsdomstolen mest angeläget. Därför är framställningen disponerad så att den börjar med de mest avlägsna och kanske abstrakta källorna, för att sedan genom EU-rätten och därefter svensk rätt närma sig asylbeslutet. Tillämpningsavsnittet knyter samman den rättsliga utredningen med en närmare studie av hur beslutet fattas.

Slutligen ägnas forskningen kring berättelsemodellen ett eget avsnitt. Avsikten har varit att efter genomgången av rättskällorna och tillämpningen problematisera den gängse metoden för bedömningar av trovärdigheten hos religiösa konvertiter. På så sätt skapas en följsam övergång till analysdelen.

2 Internationell rätt

En undersökning av den nationella asylrätten – oavsett om det handlar om gällande rätt eller tillämpning – kan inte undgå att beakta de internationella rättskällorna. Asylrätten är så fundamentalt präglad av de internationella instrumenten på området, i synnerhet 1951 års *Flyktingkonvention*, att dessa måste skärskådas för att kunna förstå de nationella rättsordningarna.

Framställningen nedan kommer först att beröra *Flyktingkonventionen* för att där ta avstamp i den fortsatta undersökningen av *sur place*-skäl och trovärdighetsbedömningen. Därefter kommer UNHCRs handböcker som erbjuder inblickar beträffande tolkningen av konventionen att granskas. Slutligen kommer *FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning*⁷ och *Den Europeiska konventionen för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna*⁸ att diskuteras i ljuset av non-refoulement-principen.

2.1 Flyktingkonventionen

2.1.1 Definitionen av flykting

1951 antogs *Konventionen angående flyktingars rättsliga ställning* i Geneve. Den tillkom som ett resultat av erfarenheterna från andra världskriget. *Flyktingkonventionen* utgör det i särklass viktigaste instrumentet på flyktingområdet.⁹

Artikel 1 anger att den som befinner sig utanför sitt hemland till följd av en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politiska åskådning ska betraktas

⁷ Fortsättningsvis nämnd som *Tortyrkonventionen*

⁸ Fortsättningsvis nämnd som *Europakonventionen*

⁹ Lindholm Billing & Seidlitz i Diesen m.fl. 2014 s. 112

som flykting. Dessutom ska personen på grund av fruktan inte kunna eller vilja använda sig av skyddet i hemlandet för att definieras som flykting.¹⁰

För att betraktas som flykting krävs alltså att den som söker asyl hyser en välgrundad fruktan för förföljelse. Välgrundad fruktan uppställer med begreppet *fruktan* ett subjektivt rekvisit, och med begreppet *välgrundad* krävs vidare att fruktan i någon mån ska vara objektiv, det vill säga grunda sig i verkliga förhållanden. Problemen en sådan uppdelning skapar ska inte beröras närmare, men systemet saknar inte kritik.¹¹

Som har diskuterats i inledningen nämns inte *sur place*-skäl uttryckligen i *Flyktingkonventionen*. Men eftersom kraven som uppställs för att någon ska betraktas som flykting innebär att en person ska befinna sig utanför sitt hemland, spelar det ingen roll om fruktan för förföljelse uppstod innan eller efter personen korsade gränsen. Den gängse uppfattningen är alltså att *sur place*-skäl är jämställda med skäl som uppstod innan flyktingen lämnade sitt hemland.¹²

Vad gäller bedömningen av trovärdigheten saknar konventionstexten någon direkt vägledning. Istället finns handböcker och riktlinjer för hur tillämpningen ska ske. Bland de mer inflytelserika på området torde vara de som UNHCR har utgivit.

¹⁰ *Flyktingkonventionen*, artikel 1A(2)

¹¹ Hathaway & Foster 2014 s. 91ff

¹² Hathaway & Foster 2014 s. 75

2.1.2 UNHCR: Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning

UNHCR utarbetade i slutet av 70-talet en handbok om förfarandet och fastställandet av flyktingars rättsliga ställning.¹³ *Handboken* bygger på UNHCR:s då 30-åriga erfarenhet samt staters praxis och doktrin.¹⁴

Vad gäller flyktningbegreppet slår *Handboken* fast att den subjektiva komponenten – *fruktan* – framförallt handlar om att bedöma vad sökanden har anfört än att bedöma omständigheterna i personens hemland. En beslutsfattare som har att ta ställning till en asylansökan måste förstå sökandens ursprung, särdrag och erfarenheter i ljuset av tillförlitlig information om situationen i hemlandet.¹⁵

Handboken diskuterar även bedömningen av flyktingskäl *sur place*. Sökandes egna handlingar efter att den har lämnat hemlandet kan ligga till grund för flyktingskap. Ifall sådana handlingar åberopas, måste en ”omsorgsfull prövning av omständigheterna i det enskilda fallet” göras.¹⁶ Vad en omsorgsfull prövning innefattar framgår emellertid inte av handboken.

2.1.3 UNHCR, Guidelines: Religion-Based Refugee Claim

UNHCR har även utfärdat riktlinjer för bedömningen av religiösa asylskäl. *Guidelines: Religion-Based Refugee Claim*¹⁷ ska betraktas som ett komplement till den ovan nämnda handboken, och beskriver i större detalj hur

¹³ UNHCR: *Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning*, fortsättningsvis nämnd som *Handboken*

¹⁴ UNHCR *Handboken* p 9

¹⁵ Lindholm Billing & Seidlitz i Diesen m.fl. 2014 s. 129

¹⁶ UNHCR *Handboken* p 96

¹⁷ Fortsättningsvis nämnd som *Riktlinjerna*

trovärdighetsbedömningar beträffande religiösa flyktingskäl ska genomföras. Konversioner *sur place* behandlas specifikt.

Trovärdigheten är av central betydelse när det gäller att avgöra religiösa flyktinganspråk. *Riktlinjerna* talar om ”berättelsen” som en viktig form för trovärdighetsbedömningen i sådana situationer. Genom öppna frågor får den sökande möjlighet att redogöra för sin religiösa övertygelse och handlingar. På så sätt utvinns information som kan ligga till grund för trovärdighetsbedömningen. Exempel på frågor om sökandens religiösa erfarenhet som *Riktlinjerna* nämner är vilken betydelse religionen har, vilka aktiviteter personen deltar i (eller undviker), hur personen tog till sig/övergick till religionen, hur hen ber, vilka ritualer som är viktiga, och vad tron på religionen innebär.¹⁸

Kunskap om religionen är enligt *Riktlinjerna* en faktor i trovärdighetsbedömningen. Vilka krav som kan ställas på sökandens kunskap varierar emellertid beroende på omständigheterna i den enskilda situationen. Någon som är född i en viss religion kan förväntas ha mindre kännedom om mer teologiska aspekter. Likaså måste det beaktas att kvinnor i många kulturer undanhålls från religiös skolning.¹⁹

Den som gör anspråk på att vara en religiös ledare eller säger sig ha genomgått religiös skolning kan förväntas besitta större kunskap om religionen. Samtidigt är det viktigt att ta hänsyn till att formen på utbildningen kan variera mellan olika regioner och länder, och inte nödvändigtvis lever upp till någon objektiv, undervisningsstandard.²⁰

I *Riktlinjerna* ägnas en hel sida åt konversioner som sker efter att den sökande har lämnat hemlandet. Sådana konversioner kan ha som effekt att de skapar *sur place*-skäl. Då ska bedömningen av trovärdigheten göras med särskild omsorg. Sambandet mellan den nya övertygelsen och den religiösa

¹⁸ UNHCR *Guidelines* p 29

¹⁹ UNHCR *Guidelines* p 30-31

²⁰ UNHCR *Guidelines* p 32

tillhörigheten i hemlandet måste utredas. Även sökandens förhållande med den tidigare religionen som den utövas i hemlandet måste utredas.

Bevis som styrker utsagan måste bedömas, liksom sökandens psykiska tillstånd. Andra omständigheter som är viktiga att utreda är hur sökanden kom i kontakt med den nya religionen i asyllandet.²¹

Det ska noteras att den sökandes kunskap om religionen inte nödvändigtvis korrelerar med personens genuinitet beträffande tron.²² Kunskapstest har även begränsat värde för det fall det kan misstänkas att sökande deltar i organiserad konversion eller har blivit coachad för att skapa möjligheter till uppehållstillstånd. Då måste trovärdighetsbedömningen vila på öppna frågor om den sökandes motiv till konversionen och hur den har påverkat dennes liv.²³

Vad gäller så kallade opportunistiska konversioner, det vill säga sådana som endast har som syfte att skapa förutsättningar för uppehållstillstånd, ger dessa enligt *Riktlinjerna* inte upphov till välgrundad fruktan. Men detta gäller endast under förutsättning att dess opportunistiska natur är uppenbar och sökanden inte riskerar förföljelse i hemlandet.²⁴

2.2 Non-refoulement och andra konventioner

En grundsten inom asylrätten som är viktig att känna till är principen om non-refoulement. Principen slås fast i *Flyktingkonventionens* artikel 33 och uppställer ett förbud mot att utvisa en flykting eller asylsökande till ett område där han eller hon riskerar förföljelse.²⁵ Trots att det finns vissa möjligheter att göra undantag från principen om non-refoulement i *Flykting-*

²¹ UNHCR *Guidelines* p 34

²² UNHCR *Guidelines* p 29

²³ UNHCR *Guidelines* p 35

²⁴ UNHCR *Guidelines* p 36

²⁵ *Flyktingkonventionen* artikel 33.1

konventionen,²⁶ måste bestämmelsen läsas parallellt med andra konventioner som uppställer absoluta hinder mot *refoulement*.

Artikel 3 i *Tortyrkonventionen* innehåller ett undantagslöst förbud mot återsändande till områden där en person riskerar tortyr. Likaså uppställer artikel 3 i *Europakonventionen* ett absolut förbud mot att utsätta någon för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Eftersom förbudet är absolut är det likaledes förbjudet att utvisa något dit personen riskerar sådan behandling. Därför blir *non-refoulement*-principen i *Flyktingkonventionen* läst tillsammans med de nämnda konventionerna också absolut.²⁷

²⁶ *Flyktingkonventionen* artikel 33.2

²⁷ Lindholm Billing & Seidlitz i Diesen m.fl. 2014 s. 142ff

3 EU-rätten

Svensk rätt är numera starkt präglad av EU-rätten. Den europeiska rättsordningen är säregen på så sätt att EU till skillnad från de flesta andra internationella organisationer själv har kompetens att anta bindande rättsakter. Därutöver har EU-domstolen kompetens att tolka rättsakterna. Och när nationella domstolar ska tolka nationella rättsakter ska så göras EU-konformt.²⁸

Vad gäller asylrätten finns det ett antal direktiv och förordningar som utgör det gemensamma, Europeiska asylsystemet. Viktigast på området är *Skyddsgrundsdirektivet* som innehåller ett antal minimibestämmelser. Det står medlemsstaterna fritt att tillämpa mer generösa regler. Viktigt att notera är att den europeiska asylrätten bygger på *Flyktingkonventionen* och kan sägas utgöra en gemensam europeisk tillämpning av denna.

Framställningen nedan kommer att fokusera på *Skyddsgrundsdirektivet*, i synnerhet artikel 5 som specifikt reglerar *sur place*-skäl för asyl. EU-domstolens praxis kommer att beröras kort.

3.1 Skyddsgrundsdirektivet

Skyddsgrundsdirektivet har som främsta syfte att garantera att medlemsstaterna tillämpar likartade kriterier vid fastställandet av skydd för flyktingar. Definitionen av flykting i direktivet är densamma som *Flyktingkonventionen*. I direktivets artikel 4.5 finns vissa allmänna bestämmelser kring trovärdighetsbedömning som kommer att beröras nedan.

Särskilt för *Skyddsgrundsdirektivet* är att det uttryckligen reglerar flyktingenskap som uppstått *sur place*. I artikel 5 slås i tre punkter fast att händelser

²⁸ Bernitz & Kjellgren 2014 s. 75

som skett efter att den sökande lämnat ursprungslandet kan ligga till grund för en välgrundad rädsla, att detta även omfattar sådana handlingar som den sökande själv företagit, men att omständigheter som har skapats av den sökande genom eget beslut endast i vissa fall måste beaktas.²⁹

3.1.1 Om trovärdighetsbedömningen

Artikel 4.5 berör situationen då den som söker asyl saknar skriftliga eller andra bevis. Bestämmelsen gäller generellt och inte bara i *sur place*-situationer, men blir särskilt relevant för konvertiter. I avsaknad av bevis som styrker sökandens uppgifter skall dessa uppgifter godtas förutsatt att vissa villkor är uppfyllda.

För det första måste sökanden ha gjort ett ärligt försökt att styrka sina uppgifter. Alla förhållanden av värde för bedömningen måste ha lagts fram och sådana relevanta omständigheter som utelämnats måste förklaras. Därutöver krävs att sökandens uppgifter är sammanhängande och rimliga, samt att personen kan anses allmänt trovärdig.³⁰

3.1.2 Kontinuitet

Vid en bedömning av *sur place*-skäl ska enligt *Skyddsgrundsdirektivet* särskild vikt läggas vid om handlingarna är en fortsättning på åsikter eller agerande som förekom redan i hemlandet. Formuleringen i artikel 5.2 uppställer förvisso inget absolut krav på kontinuitet, men bestämmelsen skapar en presumtion för att asylskäl är genuina om de sammanhänger med en tidigare uppfattning.³¹

Först bör anmärkas att kontinuitet som del av bedömningen av skyddsgrunder är principiellt främmande för den internationella asylrätten

²⁹ *Skyddsgrundsdirektivet* artikel 5

³⁰ *Skyddsgrundsdirektivet* artikel 4.5

³¹ *Skyddsgrundsdirektivet* artikel 5.2

som den uttrycks i *Flyktingkonventionen*. Det är med andra ord främst ett EU-rättsligt fenomen.³²

Att kontinuitet har införts i direktivet kan sägas ge uttryck för en balansgång mellan å ena sidan behovet av att skydda människor som exempelvis har konverterat efter att de har lämnat ursprungslandet, och å andra sidan behovet att undvika att asylrätten urholkas genom att det för lättvindigt går att agera på ett visst sätt och därefter anföra handlingarna som grund för asyl.³³

Betydelsen av kontinuitet har ifrågasatts eftersom det bland annat inte tar hänsyn till hinder i hemlandet mot att utveckla avvikande åsikter och levnadssätt.³⁴ Om det i hemlandet endast finns en enda religion och konversion till andra religioner är förbjudet och belagt med dödsstraff, då är frågan hur relevant kontinuitet blir för bedömningen.

Kravet på kontinuitet beskylls även för att ge uttryck för och förstärka en skepsis mot konversioner som saknar anknytning till förhållanden i hemlandet. Genom att det är oklart hur avsaknaden av kontinuitet ska bedömas finns det risk för att skapa en skadlig och obefogad presumtion mot människor i behov av skydd. Detta kan få som följd att det skapas en hierarki mellan olika *sur place*-flyktingar.³⁵

3.1.3 Skapade asylskäl vid en efterföljande ansökan

Artikel 4.3(d) i *Skyddsgrundsdirektivet* berör särskilt situationer då sökanden efter att ha lämnat hemlandet har agerat på ett sätt som endast eller huvudsakligen syftar till att skapa förutsättningar för skydd. I sådana fall ska

³² Hathaway & Foster 2014 s. 84

³³ Hathaway & Foster 2014 s. 84

³⁴ Hathaway & Foster 2014 s. 84

³⁵ Da Lomba i Goudappel 2011 s. 45

en bedömning göras om handlingarna riskerar att utsätta personen för förföljelse eller allvarlig skada om han eller hon återvänder.³⁶

Artikel 5.3 anger att ”omständigheter som den sökande genom eget beslut har skapat efter att ha lämnat ursprungslandet” kan bortses ifrån om det rör en efterföljande ansökan.³⁷ Bestämmelsen tar uppenbarligen sikte på fabricerade asylskäl, men särskiljer likaväl inte mellan *sur place*-aktiviteter som sker av genuin övertygelse och sådana som endast har för avsikt att skapa uppehållstillstånd.³⁸

Artikel 5.3 har fått utstå kritik. Enligt Hathaway och Forster saknar bestämmelsen, liksom kontinuitetsbegreppets förankring i *Flyktingkonventionen*.³⁹ Da Lomba menar att regeln är problematisk och överflödig, och riskerar att skapa motsättningar i direktivets systematik.⁴⁰

Det är värt att notera att artikel 4.3(d) som diskuteras ovan anger att flyktingstatus kan beviljas även om det handlar om fabricerade asylskäl, under förutsättning att sökanden riskerar förföljelse eller allvarlig skada vid ett återvändande.

3.2 EU-domstolen

EU-domstolen har i flera domar bedömt religion som grund för asyl. Se exempelvis de förenade målen C-71/11 och C-99/11 från den 5 september 2012. Däremot är praxis mer torftig beträffande just trovärdighetsbedömningar av religiösa skäl som har uppstått *sur place*. Ett intressant rättsfall som inte berör konvertiter men sexuell läggning ska belysas här. De förenade målen C-148/13 till C-150/13 från den 2 december 2014 gäller särskilt trovärdighetsbedömningar.

³⁶ Skyddsgrundsdirektivet 4.3(d)

³⁷ Skyddsgrundsdirektivet 5.3

³⁸ Hathaway & Foster 2014 s. 84

³⁹ Hathaway & Foster 2014 s. 84

⁴⁰ Da Lomba i Goudappel 2011 s.58

Målet gällde tre personer som hade sökt asyl och anfört sin sexuella läggning som grund för att de fruktade förföljelse. Ansökningarna avslogs efter att den nationella domstolen funnit sökandens redogörelse för sin homosexualitet vaga, osannolika och inte trovärdiga. I ett av fallen hade sökanden erbjudit sig att genomgå ett ”test” för att bekräfta sin läggning, och i ett annat fall hade sökanden ingett en video där han hade sex med en annan man. Frågan som EU-domstolen hade att avgöra var vilken begränsning som finns för hur ingående en trovärdighetsbedömning får vara.⁴¹

Domstolen konstaterar att en trovärdighetsbedömning inte får baseras endast på stereotypa föreställningar om homosexualitet.⁴² Vidare saknar sådana test av någons sexuella läggning som beskrivs ovan bevisvärde.⁴³ Det är oklart hur mycket av domstolens slutsatser som kan tolkas analogt i situationer som handlar om religiösa konversioner, men avståndstagandet gentemot stereotypa föreställningar är värt att notera för den fortsatta framställningen.

⁴¹ C-148/13 till C-150/13 p 48

⁴² C-148/13 till C-150/13 p 62

⁴³ C-148/13 till C-150/13 p 65

4 Svensk rätt

Svensk asylrätt bygger på det internationella ramverk som redogjorts för ovan. Den följande framställningen kommer först kortfattat att redogöra för hur *sur place*-skäl regleras i utlänningslagen, för att därefter koncentrera sig på Migrationsöverdomstolens praxis, i synnerhet domen MIG 2011:29 som berör konversion *sur place* som grund för asyl.

4.1 Lag och förarbeten

Rätten till asyl regleras i Sverige i 4 kap 1 och 2 §§ utlänningslagen (2005:716) UtL. Den svenska bestämmelsen nämner liksom *Flyktingkonventionen* inte *sur place*-skäl, men enligt förarbetena ska även sådana grunder omfattas. Bedömningen av skyddsbehov som har uppstått efter att utlänningen lämnade hemlandet ska ske mot bakgrund av samtliga omständigheter i det enskilda fallet.⁴⁴

När det gäller implementeringen av skyddsgrundsdirektivet fann regeringen inte att den ovan diskuterade artikel 5 medförde något krav på särskild reglering. Direktivets bestämmelse om kontinuitet i artikel 5.2 ska enligt regeringen betraktas som en tolkningsanvisning.⁴⁵

4.2 Migrationsöverdomstolen

Det viktigaste svenska rättsfall som berör frågan om konvertering *sur place* är MIG 2011:29. Fallet gäller en asylsökande från Afghanistan som fick avslag på sin ansökan och kort efter avslaget konverterade från islam till kristendomen och anförde konversionen som verkställighetshinder mot att

⁴⁴ prop. 2009/10:31 s.132

⁴⁵ prop. 2009/10:31 s.132

utvisa honom till Afghanistan. Vad gäller frågan om kontinuitet kommer även MIG 2007:20 att kort beröras.

Redogörelsen nedan är tematisk och bygger i all väsentlighet på den uppdelning som Migrationsöverdomstolen tillämpar. Först diskuteras yttre faktorer vilket främst innefattar frågor om bevis och vittnesmål, men även tidsaspekten, det vill säga kronologin och förhållandet i tid mellan avgörande händelser i konversionen, exempelvis dopet eller när klaganden påstod sig blivit kristen. Därefter kommer berättelsens betydelse för trovärdighetsbedömningen att belysas. Slutligen diskuteras frågan om kontinuitet med hänsyn till artikel 5.2 i *Skyddsgrundsdirektivet*.

4.2.1 Yttre faktorer

I MIG 2011:29 åberopar klaganden som skriftlig bevisning dopbevis samt ett antal intyg från två pastorer och ordföranden i församlingen. Av intygen framgår att klaganden varit mycket engagerad i församlingen och att han aktivt deltagit i bibelstudier samt andra aktiviteter. Utöver den skriftliga bevisningen hölls vittnesförhör dels med en församlingsmedlem och dels med ordföranden för församlingen. Båda vittnen intygar att konversionen varit genuin.⁴⁶

Domstolen diskuterar den skriftliga bevisningen och vittnesutsagorna endast översiktligt. Trots att intygen samt vittnesmålen visar att klaganden genomgått en dopceremoni och att han är engagerad i församlingen ger bevisningen endast visst stöd för hans talan. Domstolen finner vid en samlad bedömning inte att bevisningen gör sannolikt att konversionen varit genuin. Trovärdigheten i klagandens berättelse blir således avgörande.⁴⁷

Vad gäller tidsaspekten konstaterar domstolen att klagandens intresse för kristendomen sträcker sig fem år tillbaka. Trots detta berättade han inte för

⁴⁶ MIG 2011:29 s. 3

⁴⁷ MIG 2011:29 s. 6

Migrationsverket under asylansökan om sina tankar kring kristendomen. Först i anslutning till det slutgiltiga avslaget på hans asylansökan beslutade klaganden för att börja gå i kyrkan och sedan låta döpa sig någon enstaka månad därefter. Dessa omständigheter samt att klaganden varit svävande beträffande tidpunkten för när han faktiskt blev kristen är enligt domstolen ägnade att förvåna och kastar tvivel över berättelsen.⁴⁸

4.2.2 Berättelsens betydelse

I MIG 2011:29 slår domstolen fast att klaganden är berättigad till uppehållstillstånd i Sverige under förutsättning att han kan göra sannolikt att hans konversion till kristendomen är genuin.⁴⁹ För att bedöma om konversionen är genuin måste en bedömning av trovärdigheten i personens berättelse göras.⁵⁰

Domstolen konstaterar att en övergång från en religion till en annan måste anses vara en livsavgörande förändring, i synnerhet om det gäller en konversion från islam, vilket är förbjudet enligt Afghansk lag och därtill förenat med dödsstraff.⁵¹ Mot bakgrund av detta uppmärksammas en rad brister i berättelsen.

Dels har klaganden inte nämnt sitt intresse för kristendomen för Migrationsverket, och dels har han inte uppgett att han skulle vara rädd för några konsekvenser om ryktet om hans intresse skulle spridas till andra. Domstolen anmärker på det motsägelsefulla i avsaknaden av personlig reflektion över följderna av en konversion, men det framgår inte vilken betydelse detta får för bedömningen. Klaganden hade nämligen ändrat sin utsaga beträffande rädslan för följderna, och det är oklart om det är motsägelsen och den ändrade utsagan som främst skadar trovärdigheten,

⁴⁸ MIG 2011:29 s. 6

⁴⁹ MIG 2011:29 s. 5

⁵⁰ MIG 2011:29 s. 6

⁵¹ MIG 2011:29 s. 6

eller det faktum att klaganden inte har reflekterat över konsekvenserna av sin konversion.⁵²

Vidare finner domstolen, beträffande klagandens personliga reflektion över sin konversion att den är påfallande vag och allmänt hållen. Det gäller framförallt frågan om varför sökanden har bytt religion och vad kristendomen betyder för honom personligen. Därtill tycks klaganden sakna grundläggande kunskap om kristna högtider och kan inte redogöra för något avsnitt i bibeln som han har fäst sig vid. Detta trots att han har fått bibelundervisning.⁵³

4.2.3 Kontinuitet

I MIG 2007:20 diskuterar Migrationsöverdomstolen uppkomsten av flyktingskap *sur place*. I målet anförde en kurdisk aktivist att han genom sin asylprocess tilldragit sig uppmärksamhet från Turkiet där han riskerade att straffas för sin politiska aktivitet. Intressant i målet är att domstolen fastslår att det föreligger en presumtion för en genuin politisk åsikt om personen redan i hemlandet varit politiskt aktiv.⁵⁴ Någon mer ingående diskussion om vad begreppet politiskt aktiv omfattar står inte att läsa i domen. Därmed ger domstolen ingen vidare vägledning för vilken omfattning ett politiskt engagemang måste ha för att kontinuitet ska anses föreligga.

När det gäller MIG 2011:29 som alltså handlar om en konvertit från Afghanistan konstaterar Migrationsdomstolen att kontinuitet inte föreligger då klaganden berättat att han i hemlandet inte hade några tankar på andra religioner än islam. Hans intresse för kristendomen väcktes under resan till Sverige, och processen att konvertera inleddes först några år senare. Därför slår domstolen fast att konversionen skedde utan anknytning till åsikter som fanns redan i hemlandet.⁵⁵

⁵² MIG 2011:29 s. 6

⁵³ MIG 2011:29 s. 7

⁵⁴ MIG 2007:20 s. 3

⁵⁵ MIG 2011:29 s. 5

Avsaknad av kontinuitet utesluter inte att ett behov av skydd kan ha uppkommit. Domstolen resonerar emellertid inte mer utförligt vilken betydelse avsaknad av kontinuitet har för trovärdighetsbedömningen. Istället diskuteras i det efterföljande stycket handbokens riktlinjer kring bedömningen av huruvida handlingar som företagits *sur place* i sig är tillräckliga för att rättfärdiga en välgrundad fruktan för förföljelse.⁵⁶

Liksom i MIG 2007:20 ger Migrationsdomstolen i MIG 2011:29 ingen vägledning för hur kontinuitet ska anses vara uppfyllt. Inte heller belyser domstolen i det något av målen vilken betydelse *avsaknaden* av kontinuitet har för trovärdighetsbedömningen.

⁵⁶ MIG 2011:29 s. 5

5 Tillämpning i Sverige

Följande del av utredningen utgör den empiriska studien av tillämpningen av gällande rätt. Det är kanske denna del som är mest relevant för den sökande och hans ombud. Till syvende och sist är det Migrationsverket och Migrationsdomstolarna som kommer att fatta besluten i ärendet. Endast undantagsvis beviljar Migrationsöverdomstolen prövningstillstånd. Prövningstillstånd beviljas enligt 16 kap 12 § UtlL för att vägleda rättstillämpningen (så kallat prejudikatdispens) eller vid synnerliga skäl.

5.1 Migrationsdomstolarna

Genomgången nedan kommer att diskutera trovärdighetsbedömningarna som har gjorts i sju olika domar från migrationsdomstolarna. Indelningen är tematisk och följer samma mönster som används vid genomgången av Migrationsöverdomstolens praxis i kapitel 4.3 ovan.

5.1.1 Yttre faktorer

5.1.1.1 *Bevis och engagemang*

I mål UM 252-12 skiljer domstolen vid bedömningen uttryckligen mellan *inre* övertygelse och *yttre* faktorer. Klaganden har enligt domstolen konverterat till de yttre formerna, men dessa yttre faktorer kan inte ensamt visa att så har skett av genuin övertygelse. De yttre formerna förefaller vara bland annat klagandens engagemang i kyrkan samt intygen som styrker detta.⁵⁷

I samtliga undersökta domar har klaganden ingett intyg samt i flera fall åberopat vittnesförhör till stöd för sin utsaga. Vidare har klaganden anfört ett regelbundet engagemang i kyrkan, bland annat bibelstudier, själavårdande samtal, gudstjänster, och andra aktiviteter. I två domar där avslag

⁵⁷ UM 252-12 s. 6

meddelas är konvertitens engagemang ostridigt, men eftersom berättelsen är vag eller innehåller motstridigheter bifalls överklagan inte.

I mål UM 14952-10 menar domstolen att dop och engagemang i kyrkan är faktorer som till det yttre bekräftar en konvertering.⁵⁸ Det tycks förhålla sig så att de yttre faktorerna är *nödvändiga* men inte *tillräckliga* för att en konversion ska betraktas som genuin.

5.1.1.2 Tidsaspekten

Tidsaspekten diskuteras i flera domar. Det kan handla om kronologin, eller förloppet, det vill säga när klaganden började studera bibeln, när dopet skedde, etc. Det vanliga förloppet tycks vara att personen intresserar sig för den nya religionen, inleder ett engagemang, och låter sig sedan döpas. Det finns inga domar bland de undersökta där förloppet avviker.

Tidsaspekten handlar även om hur länge konvertiten har betraktat sig som kristen. I mål UM 16655-10 som avslog överklagan nämner domstolen att klaganden ”endast under ett fåtal månader studerat den kristna tron”, vilket i praktiken innebar ungefär ett halvår.⁵⁹ I ett annat avslag hade bibelstudier skett i drygt fem månader innan personen lät döpas.⁶⁰

I mål UM 26190-10 som biföll överklagan hade klaganden varit engagerad i en kyrka i mer än ett halvår innan han lät döpa sig. Det framgår dock inte exakt hur länge, och domstolen diskuterar inte saken närmare i domskälen. I ett annat mål hade klaganden låtit döpa sig redan efter tre månader, vilket dock vägdes upp av bevisningen, vittnesmålen och berättelsen, varför överklagan bifölls.⁶¹

⁵⁸ UM 14952-10 s. 9

⁵⁹ UM 16655-10 s. 10

⁶⁰ UM 252-12 s. 6

⁶¹ UM 16016-10 s. 9

5.1.2 Berättelsens betydelse

I en dom från 2012 som förvisso inte handlade om konvertiter utan gällde en homosexuell man från Tanzania som åberopade sin sexuella läggning som asylskäl diskuterar Migrationsdomstolen i Stockholm frågan om vad som egentligen är föremål för trovärdighetsbedömningen. Domstolen slår fast att bedömningen inte tar sikte på sökandens sexuella läggning ”som sådan” då detta ”svårligen låter sig göras”. Istället ska domstolen avgöra om sökanden genom sin berättelse förmått göra sin sexualitet sannolik.⁶²

En tydlig trend i de undersökta domarna är att bevisning i form av intyg och vittnesmål inte självständigt räcker för att föra asylskälen sannolika. Sökandens berättelse blir på så sätt avgörande. Vidare krävs att berättelsen ska vara logisk, sammanhängande och detaljerad samt sakna motsägelser. Så är exempelvis fallet i mål UM 12608-10.⁶³

Berättelsemodellen har diskuterats ovan inom ramen för UNHCR:s riktlinjer, och kommer att problematiseras vidare i nästkommande kapitel.

5.1.2.1 Personlig reflektion

Ytterligare en faktor som visar sig betydelsefull och i många fall avgörande är sökandens personliga reflektion. Berättelsen måste innehålla en personlig reflektion över ett par olika faktorer. I en dom menar domstolen att en konversion är ett ingripande och allvarsamt beslut som ”måste avspegla sig i den enskildes engagemang och övervägande i religiösa frågor”.⁶⁴

I synnerhet måste reflektionen täcka motivet till att konvertera samt konsekvenserna därav. I ett mål där domstolen meddelade avslag beskrivs klagandes redogörelse för beslutet att lämna islam och söka sig till just kristendomen som mycket vag. Motivet till konversionen tycks istället ha

⁶² UM 6759-12 s. 5

⁶³ UM 12608-10 s. 5

⁶⁴ UM 14952-10 s. 7

varit att personen sålunda avhjälppte sina psykiska besvär, vilket enligt domstolen talar emot att konversionen skulle vara genuin.⁶⁵

I ett annat avslag menar domstolen att den omständighet att klaganden blev uppsökt av kristna istället för att själv vara den som aktivt söker sig till den nya religionen talade emot att motivet till konversionen skulle vara ”inre och genuin övertygelse”.⁶⁶ Vidare menade domstolen att berättelsen var vag och avslag överklagan trots att klaganden uppvisade betydande kunskap om kristendomen.⁶⁷

5.1.2.2 Kunskap

Ett krav på att sökanden ska ha kunskap om den nya religionen är återkommande. I mål UM 26190-10 bifaller domstolen ansökan bland annat med motiveringen att ”klaganden uppvisat goda kunskaper om kristendomen”.⁶⁸ Viktigt tycks också vara att sökanden kan knyta kunskapen till en personlig reflektion. I en dom som biföll överklagan förknippar sökanden berättelsen om Paulus med sina egna överväganden gällande beslutet att låta sig döpas.⁶⁹

I mål UM 16655-10 som nämns ovan är kravet på kunskap om den nya religionen uppfyllt, men då sökanden endast lämnat mycket vaga uppgifter om konversionen och därmed inte verkar ha reflekterat över kunskapen avslår domstolen överklagan.⁷⁰

5.1.3 Kontinuitet

Domstolarna tycks ha en något ambivalent hållning till kontinuitetsaspekten som berörs ovan i kapitel 3.2. I några domar diskuteras faktorn ingående, medan i andra nämns den inte alls. I vissa fall nämns kontinuitet utan att

⁶⁵ UM 16655-10 s. 10

⁶⁶ UM 252-12 s. 7

⁶⁷ UM 252-12 s. 9

⁶⁸ UM 26190-10 s. 8

⁶⁹ UM 14952-10 s. 3

⁷⁰ UM 16655-10 s. 10

domstolen närmare redogör för vilken betydelse omständigheten eller avsaknaden därav har för bedömningen.

I mål UM 16016-10 där överklagan bifölls anför klaganden att han i hemlandet var muslim men inte troende på samma sätt som sina landsmän. Några tankar på att konvertera eller intresse för andra religioner hade han emellertid inte. Domstolen nämner denna omständighet men utan att ange vilken betydelse det har för bedömningen.⁷¹

Ovanstående dom kan jämföras med domstolens mer utförliga resonemang i UM 252-12 där klaganden anför en liknande argumentation, om än något mer vagt. Avsaknaden av ett *särskilt* intresse för kristendomen i hemlandet leder emellertid domstolen till slutsatsen att det saknas kontinuitet. Överklagan avslogs.⁷²

I mål UM 16655-10 menar domstolen att det bör ställas lägre krav på klagandens uppgifter om personen redan i hemlandet visat intresse för den nya religionen. Detta kan uppfattas som en bevislättning för det fall kontinuitet föreligger. Vidare kan noteras att domstolen inte kräver ett *särskilt* intresse som i mål UM 525-12 för att kontinuitet ska föreligga.⁷³

5.2 Migrationsverkets ställningstagande

Till grund för Migrationsverkets bedömningar av *sur place*-skäl gällande konvertiter ligger det rättsliga ställningstagandet RCI 26/2012. Dokumentet anger riktlinjer för bedömningen av religion som grund för asyl och behandlar även specifikt konvertitärenden.

Trovärdighetsbedömningen ska göras mer ingående när det antingen finns skäl att ifrågasätta de anförda skälen eller om personen har konverterat.

⁷¹ UM 16016-10 s. 9

⁷² UM 252-12 s.7

⁷³ UM 16655-10 s.9

Utredningen bör omfatta konvertitens relation till sin tidigare tro och hur det gick till när personen kom i kontakt med den nya religionen. Motiven till konversionen och faktorerna som lett personen i den nya tron är också viktiga att utreda.⁷⁴

Vad gäller kravet på kunskap om religionen ska enligt ställningstagandet bedömningen anpassas till det enskilda fallet. Någon som gör säger sig vilja missionera kan förväntas besitta större kunskap, medan den som fötts in i en religion och aldrig fått någon religionsundervisning kan antas veta mindre om religionen. Konvertiteter nämns inte uttryckligen vad gäller kravet på kunskap.⁷⁵

Bevisning kan enligt ställningstagandet ge visst stöd för de åberopade uppgifterna, men är inte tillräckligt för att styrka en viss religiös uppfattning. Därtill krävs en bedömning av den muntliga utsagan. Även konvertitens engagemang i den nya religionen måste utredas, det vill säga vilka ritualer och andra aktiviteter som personen deltar i.⁷⁶

⁷⁴ Migrationsverket, RCI 26/2012 s.7

⁷⁵ Migrationsverket, RCI 26/2012 s.8

⁷⁶ Migrationsverket, RCI 26/2012 s.8

6 Kritik av berättelsemodellen

Det framgår av redogörelsen för Migrationsöverdomstolens praxis samt av genomgången av underrättspraxis och Migrationsverkets ställningstagande att berättelsen tillmäts stor betydelse vid trovärdighetsbedömningar. Berättelsens betydelse diskuteras även kort inom ramen för UNHCR:s riktlinjer beträffande religiösa asylskäl i kapitel 2.2. Det kan därför vara värt att här bredda diskussionen något och undersöka berättelsemodellen från ett teoretiskt perspektiv.

Diesen skriver i *Prövning av migrationsärenden: Bevis 8* om berättelsemodellen som metod vid bevisprövning och trovärdighetsbedömning. Metoden går i korthet ut på att bedöma en berättelses ”hållfasthet” genom att ta ett holistiskt grepp. Detta innebär att berättelsen som helhet bedöms utifrån intrycket den ger av att vara rimlig, sammanhängande, trovärdig och autentisk. Faktorer som luckor och vagheter, motstridigheter, orimligheter och lögn gör att berättelsen riskerar att inte godtas som en sanning om det inträffade.⁷⁷

Trots att berättelsemodellen är framträdande vid prövning av migrationsärenden menar Diesen att den snarare visar den mentala processen vid trovärdighetsbedömningar än att vara en egentlig metod i sig. Eftersom berättelsemodellen lägger stor vikt vid det sammanhängande helhetsintrycket finns det en risk för att enstaka brister eller motsägelser får opropor­tionerligt stort genomslag. Den enskildes förmåga att lämna en övertygande berättelse blir avgörande. Riskerna är då att personer med högre social status och bättre verbal förmåga bedöms mer fördelaktigt än osäkra och fåordiga. Därtill finns en uppenbar risk att bedömaren är mer välvillig till personer som han eller hon är mer lik beträffande kön, etnicitet, språk, kultur, etc.⁷⁸

⁷⁷ Diesen i Diesen m.fl. 2014 s. 220.

⁷⁸ Diesen i Diesen m.fl. 2014 s. 221.

Wikström och Stern redovisar i *Delprojekt: "Är det på riktigt?" – Genuinitetsprövning vid skyddsskälens religiös uppfattning eller sexuell läggning* trovärdighetsbedömning av asylsökandes skäl vid religiösa konversioner som skett *sur place*. Forskningen som omfattar närmare 500 domar är pågående, men i en preliminär sammanfattning menar Wikström och Stern att de juridiska kraven på berättelsens form tenderar att betyda mer än berättelsens innehåll när bedömningen av trovärdigheten görs av migrationsdomstolen.⁷⁹

Det innebär att berättelser som *inte* framförs på ett sammanhängande, logiskt och koherent sätt tenderar att underkännas. Vad som är en logisk berättelse riskerar i sin tur att styras av beslutsfattarens förutfattade meningar och antaganden om vad som är en genuin konversion.⁸⁰

⁷⁹ Wikström & Stern 2015 s. 7

⁸⁰ Wikström & Stern 2015 s. 6

7 Analys

Utmärkande för trovärdighetsbedömningar vid konversioner som sker *sur place* är förlitandet på berättelsen. Det framgår av UNHCR:s anvisningar i *Handboken* att sådana bedömningar ska göras omsorgsfullt, och i UNHCR *Riktlinjerna* förordas att bedömningen görs med utgångspunkt i den asylsökandes berättelse.⁸¹

Tyngdpunkten på berättelsen är också påfallande inom svensk rätt. Det är genom berättelsen som information om sökandens religiösa kunskap, bevekelsegrunder, förhållning till sin förra respektive nya religion, m.m. blir tillgängliga för beslutsfattaren.⁸²

Det finns en rad faktorer som ligger till grund för bedömningen av trovärdigheten. Konvertitens religiösa kunskap tillmäts viss betydelse. Men framförallt måste konvertiten på ett personligt sätt kunna reflektera över kunskapen samt sin religiösa omvändning.

Bevis, exempelvis dopintyg och vittnesmål från religiösa lärare till konvertiten kan ge stöd åt berättelsen, och kan i viss mån tänkas vara nödvändiga men i vart fall inte tillräckliga betingelser.

En svårbedömd omständighet är kontinuitetsfaktorn som infördes genom *Skyddsgrundsdirektivet*. Å ena sidan kan det betraktas som en omständighet som medger bevislättning, men samtidigt finns det farhågor att avsaknad av kontinuitet snarare utgör en försvarande faktor som ger uttryck för en skepsis mot *sur place*-konversioner.⁸³ Trots att kontinuitet har fått genomslag i svensk rätt är det svårt att avgöra dels vilken betydelse faktorn har, och dels vad som ska räknas som kontinuitet.⁸⁴

⁸¹ Se kapitel 2.1

⁸² Se kapitel 4

⁸³ Se kapitel 3.2

⁸⁴ Se kapitel 4.3.3

Vad gäller den andra frågeställningen avseende tillämpningen av gällande rätt i Sverige, visar en granskning av underrättspraxis att det är uppenbart att den enskilt viktigaste faktorn vid bedömningen av trovärdigheten är konvertitens förmåga att leverera en personlig, sammanhängande och detaljerad berättelse om skälen för konversionen. Den asylsökande måste kunna reflektera utförligt och intimt över konversionsprocessen, religionens betydelse för hen, samt sin kunskap om religionen.⁸⁵

Domstolarna tycks göra en uppdelning mellan inre och yttre faktorer, där de senare betraktas som ett uttryck för den inre övertygelsen. Konvertiten måste uppvisa ett visst religiöst engagemang: exempelvis regelbundet deltagande i gudstjänster, bibelstudier, själavårdande samtal och andra aktiviteter i församlingen.⁸⁶

Hur lång tid engagemanget har pågått är en faktor vid bedömningen, men det går inte att dra någon entydig slutsats om vad det betyder i praktiken annat än att några få månader, det vill säga mindre än sex månader, betraktas som kort tid.⁸⁷

Vad gäller kritiken av berättelsemodellen kan det finnas fog för farhågan att extroverta och talföra personer gynnas medan tillbakadragna personer får svårare att leverera en berättelse som lever upp till kraven. Det kan också betyda att personer från kulturer eller bakgrunder där andliga och personligt reflekterande samtal inte uppmuntras står inför en väsentligt större utmaning att undvika att framstå som vaga och detaljfattiga när de ska förklara varför de har konverterat till en annan religion.⁸⁸

Här finns också utrymme för att fördomar om vad som är en genuin religiös konversion ska påverka bedömningen.

⁸⁵ Se kapitel 5.2.2

⁸⁶ Se kapitel 5.1.1.1

⁸⁷ Se kapitel 5.1.1.2

⁸⁸ Se kapitel 6

8 Käll- och litteraturförteckning

8.1 Källor

8.1.1 Tryckta källor

Prop. 2009/10:31, Genomförande av skyddsgrundsdirektivet och asylprocedurdirektivet

Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående religion som asylskäl inklusive konvertering*, RCI 26/2012.

8.1.2 Internationella källor

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning

UNHCR: *Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning – enligt 1951 års konvention och 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning*, Göteborg 1996

UNHCR, *Guidelines on International Protection: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, HCR/GIP/04/06 28 April 2004

Rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandssmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet,

8.2 Litteratur

Bernitz, Ulf & Kjellgren, Anders: *Europarättens grunder*, 4:e upplagan, Stockholm 2010

Da Lomba, Sylvie i Goudappel, Flora A.N.J., Oostland, Rolanda C & Raulus, Helena S: *The Future of Asylum in the European Union – Problems, proposals and human rights*, Hague 2011

Diesen, Christian, Lagerqvist Veloz Roca, Annika, Lindholm Billing, Karolina, Seidlitz, Madelaine & Wilton Wahren, Alexandra: *Prövning av migrationsärenden: Bevis 8*, 2:a upplagan, Stockholm 2014

Hathaway, James C. & Foster, Michelle: *The Law of Refugee Status*, 2:a upplagan, Cambridge 2014

8.3 Elektroniska källor

Wikström, Hanna och Stern, Rebecca: *Delprojekt: "Är det på riktigt?" – Genuinitetsprovning vid skyddsskälens religiös uppfattning eller sexuell läggning*, publicerad juni 2015. Hämtad den 1:a november 2015 från: <http://migrationlawnetwork.org/delprojekt/genuinitetsprovning/>

9 Rättsfallsförteckning

9.1 Migrationsöverdomstolen

MIG 2007:20

MIG 2011:29

9.2 Migrationsdomstolarna

Förvaltningsrätten i Malmö, Migrationsdomstolen

UM 252-12, meddelad 2012-04-24

Förvaltningsrätten i Stockholm, Migrationsdomstolen

UM 16655-10, meddelad 2010-04-01

UM 12608-10, meddelad 2010-07-09

UM 14952-10, meddelad 2010-11-24

UM 16016-10, meddelad 2011-02-09

UM 26190-10, meddelad 2011-10-14

UM 6759-12, meddelad 2012-12-20

9.3 EU-domstolen

EU-domstolens dom från den 2 december 2014 i de förenade målen
C-148/13 till C-150/13